

Motion till riksdagen 2006/07:U303

av **Kerstin Lundgren (c)**

Minoriteters situation i Turkiet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vaksamhet och tydlighet vad gäller mänskliga rättigheter i Turkiet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om insatser inom EU och FN för internationellt erkännande av folkmordet på assyrier/syrianer 1915–1918.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inrättandet av en oberoende forskningskommission under EU.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om erkännande av folkmordet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige aktivt ska verka för att Unesco medverkar till att säkra den assyrisk/syrianska och kaldeiska befolkningsgruppens kulturarv.

Motivering

Sverige har tydligt ställt krav på att mänskliga rättigheter måste hävdas i de länder som vill förhandla om ett medlemskap i EU. EU kan på detta sätt bli ett aktivt redskap för att utveckla demokrati och alla människors lika rätt och värde – oavsett religion, medborgarskap, etnisk tillhörighet, kön, sexuell läggning och liknande. Det är angeläget att ta fasta på dessa möjligheter och bejaka en utveckling i Turkiet som kan öppna för medlemskap. Det är samtidigt viktigt att kritiskt granska och följa vad som händer i praktiken och vara mycket tydlig om övergrepp i någon form sker.

Olika minoriteters ställning måste även framgent ges stor uppmärksamhet i samarbetet med Turkiet. Det gäller inte minst den kurdiska minoriteten samt den assyrisk/syrianska befolkningen och kaldeerna i landet. De måste erkän-

Fel! Okänt namn på

nas fullt ut och få rätt att liksom andra minoriteter i gemenskap med andra i sin grupp ha ett eget kulturliv, utöva sin religion och använda sitt eget språk. Här krävs att samhällets olika institutioner också tydligt respekterar individens rättigheter för att låta denna respekt genomsyra samhället. De återkommande ansatser till att tysta yttrandefriheten och åsidosätta mänskliga rättigheter som görs måste tydligt uppmärksammas i de fortsatta förhandlingarna med EU.

Utrikesutskottet har tidigare behandlat motioner som kräver att den svenska regeringen erkänner folkmordet på assyrier/syrianer och kaldéer som ett historiskt faktum samt verkar för att dagens Turkiet erkänner folkmordet. Bakom dessa krav ligger att den assyriska folkgruppen i modern tid drabbats av tre blodiga massakrer. Den första skedde år 1843 då en femtedel av den i Ottomanska riket bosatta assyriska befolkningen beräknas ha dödats. Den andra förföljelsen ägde rum under "Svärdets år" 1915 – då enligt vissa källor mellan en halv och en miljon assyrier/syrianer, kaldéer och armenier mördades i vad den dåvarande ottomanska regimen deklarerat som ett heligt krig. Senare inträffade den s.k. Similmassakern. I alla delar inträffade dessa händelser före andra världskriget, Nürnberggrättegångarna och den folkmordskonvention från 1948 som följde på detta. Utskottet har tidigare konstaterat att det som drabbade armenier, assyrier/syrianer och kaldéer under det ottomanska rikets tid sannolikt skulle ha betraktats som folkmord enligt 1948 års konvention, om den varit i kraft vid den aktuella tidpunkten.

Frågan är då om folkmordskonventionen omfattas av preskriptionsregler. För att klargöra rättsläget utarbetades 1968 en FN-konvention enligt vilken inga preskriptionsbestämmelser skulle tillämpas på krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten. Endast 43 stater har dock anslutit sig till konventionen, och flertalet västliga demokratier har avstått från att delta. Orsaken står att finna i att den kan komma att stå i konflikt med den grundläggande principen om förbud mot retroaktiv strafflagstiftning. 1974 utarbetades dock en Europarådskonvention om förbud mot preskription av folkmordsbrott. Den skiljer sig mot FN-konventionen såtillvida att den bara är tillämplig under förutsättning att de ifrågavarande brotten var straffbara enligt nationell lag. Vidare gäller den endast för brott som begåtts efter dess ikraftträdande samt för brott som begåtts tidigare men som ännu inte preskriberats. Detta skulle möjliggöra för länder med förbud mot retroaktiv strafflag att ansluta sig till konventionen. Sverige har anslutit sig till FN:s konvention om folkmord men inte formulerat en officiell svensk syn på om händelserna under ottomanska riket var att betrakta som ett folkmord.

Frågan om verksamma straff, att folkmord medför ansvar, oberoende om en stat är part eller inte komplicerar eftersom detta ska avgöras av juridiska instanser. Men detta förutsätter alljämt att det folkmord som prövas, baserar sig på att de skyldiga tillhör nutiden. I det fall folkmord tillhör en mer avlägsen än modern historia är det inte möjligt att ställa någon inför IUC, snarare handlar det då om att få en upprättelse. I det här fallet naturligen viktigt för armenier, assyrier/syrianer och kaldéer – för deras situation, identitet och framtida dialog. Sverige bör här aktivt arbeta i såväl EU som FN för att nå ett internationellt erkännande av folkmordet och självt erkänna detta officiellt.

I syfte att understödja och som i ett led att uppnå ett internationellt erkännande är det angeläget att på olika sätt främja förutsättningslös historisk forskning. Den turkiska regeringen har, liksom alla regeringarna, ett ansvar för att underlätta historisk forskning och ge tillgång till sina historiska arkiv. Det finns en omfattande dokumentation om vad som hänt med olika folkgrupper främst i gränsområdena Turkiet/Syrien/Irak/Iran/Armenien. Till stor del saknas dock källkritisk forskning kring det existerande materialet och det är självfallet viktigt att säkerställa. Sverige bör i den fortsatta dialogen med berörda stater verka för att främja denna utveckling genom att de bevarar och öppnar olika arkiv.

Den forskning som här efterlyses skulle mycket väl kunna få en lösning genom inrättandet av en särskild kommission. Tydliga signaler gavs också i Sveriges riksdag den 9 maj i år då turkiska parlamentets talman framförde att den turkiska staten är villig att acceptera en oberoende kommission under överinseende av EU för att forska om vad som hände i Turkiet under åren 1914–1915. Kommissionen skulle kunna vara en väg framåt om den av alla upplevdes som oberoende och bestod av utöver forskare och jurister, även av representanter för turkiska staten samt för assyrier-kaldeer-syrianer. En sådan kommission skulle vara klart välkommen för att nå fram i en fråga som under många, många år inte varit möjlig att tala om – långt mindre öppet granska. Än idag sker ju övergrepp på dem som på olika sätt söker uppmärksamma och granska historien utifrån ett annat perspektiv än vad som är den statligt officiella linjen. En verklighet som Sverige aktivt måste agera och reagera mot.

Det är viktigt att parterna kommer till samsyn om vad som hände under denna period och då även vad som hände med kulturarvet såsom kyrkor, katedraler och kloster. Kulturarvet har en stor betydelse för människors identitet. Det assyrisk/syrianska och kaldeiska folkets kulturarv riskerar gå förlorat. Det är mot den bakgrunden viktigt att Sverige aktivt verkar i Unesco för att säkra att det bevaras till eftervärlden. Den mycket speciella situation som råder för minoriteter som lever i många länder utanför de gamla hemländerna gör denna situation särskilt viktig att uppmärksamma. Men, en kommission bör även söka klarlägga historiska ägarfrågor. Vad hände med den egendom som tillhörde dem som mördades? Organisationer såsom ACSA, Assyrian-Chaldean-Syriac Association, ADO, Assyriska Demokratiska Organisationen, Assyriska riksförbundet och ADR, Assyriska Demokratiska Rörelsen, samt även kyrkorna är för inrättandet av en sådan kommission.

Stockholm den 29 oktober 2006

Kerstin Lundgren (c)